

دفتر آموزش دوره دوم متوسطه نظری وزارت آموزش و پرورش

معاونت آموزش متوسطه اداره کل آموزش و پرورش استان زنجان

شیوه نامه نظارت و راهنمایی آموزشی

با رویکردهای؛ خودارزیابی، نظارت همتا و بالینی

قابل استفاده مدیران مدارس و گروه های آموزشی دوره دوم متوسطه نظری

سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹

به نام خدا

فهرست مطالب

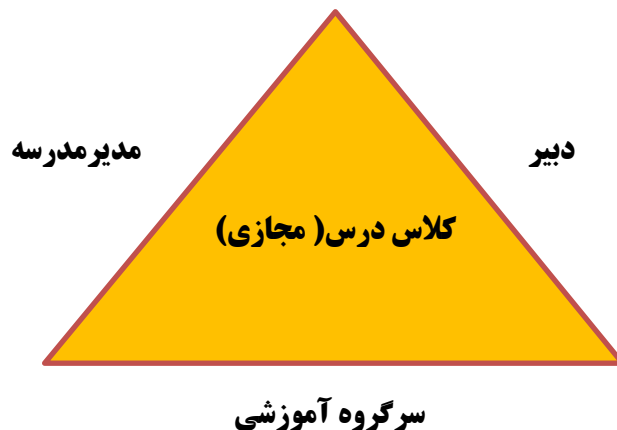
- ۱- مقدمه..... ۲
- ۲- روش‌های نظارت بر کلاس درس (مجازی)..... ۳
- ۱-۲ خودراهبری یا خود ارزیابی معلم..... ۳
- ۲-۲ نظارت همتا..... ۳
- ۳-۲ نظارت بالینی بر تدریس (مجازی)..... ۴
- ۳-۳ اطلاع‌نگاشت نظارت و راهنمایی آموزشی..... ۶
- ۴- فرم نظارت و راهنمایی آموزشی؛ مشاهده کلاس درس (مجازی)..... ۷
- ۵- منابع..... ۱۰

۱- مقدمه

نظارت و راهنمایی آموزشی از بدو پیدایی نظام‌های آموزشی به سبک جدید، جزو وظایف مهم مدیران مدارس و راهنمایان آموزشی با هدف ارتقای کیفیت عملکرد معلمان، کاهش افت آموزشی، جلوگیری از اتلاف وقت و حفظ نتایج مطلوب آموزشی بوده است. خصوصاً زمانی که ساختار آموزش و پرورش در برهه‌هایی-مانند شرایط کنونی شیوع بیماری کرونا- دست‌خوش تغییرات و تحولات بنیادین گردد، نیاز به نظارت و راهنمایی، بیش از پیش احساس می‌شود؛ زیرا نظارت، راهنمایی و ارزشیابی در اجرای مؤثر و موفق برنامه‌های آموزشی جدید، نقش اساسی داشته و دارد.

اما مهم‌ترین هدف در نظارت، اصلاح فرایند تدریس و یادگیری و در نهایت، ارتقا و بهبود عملکرد دانش-آموزان است. براین اساس ضرورت دارد که با ابزار و سنجه‌های استاندارد و با در نظر داشتن شرایط مختلف آموزشی به صورت مطلوب انجام گیرد. برای نیل به این هدف، می‌توان از انواع روش‌های نظارت مانند خود ارزشیابی معلمان، نظارت هم‌تا، نظارت بالینی استفاده کرد.

بدین منظور، دبیرخانه کشوری توسعه شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان، با مطالعات تخصصی در این حوزه، فرم نظارت و راهنمایی آموزشی را طراحی و به همراه شیوه‌نامه آن در اختیار شما مدیران مدارس و گروه‌های آموزشی کشور قرار می‌دهد تا به شکل اصولی و علمی در انواع نظارت مورد استفاده قرار گیرد.

فرم نظارت حاضر، با همکاری دبیر، مدیرمدرسه و سرگروه آموزشی، به ترتیب اولویت ذیل می‌تواند انجام گیرد:

الف- خودراهبری یا خودارزیابی، ب- نظارت همتا، پ- نظارت بالینی، مورد استفاده معلمان، مدیران و سرگروه-های آموزشی، در کلاس‌های حضوری یا مجازی قرار گیرد. بدیهی است به کارگیری این فرم نیازمند آشنایی و درک عمیق از مؤلفه‌های توسعه‌حرفه‌ای معلمان، اصول و مبانی نظارت و راهنمایی آموزشی و دارا بودن دانش محتوایی عمیق در حوزه تخصصی ناظر است.

۲- روش‌های نظارت بر کلاس درس (مجازی):

یکی از روش‌های متداول نظارت، تکنیک مشاهده کلاس درس است که در آن دانش، نگرش و مهارت معلم نمود پیدا می‌کند و تدریس او در فضای واقعی و عینی انجام می‌گیرد. این تکنیک مشاهده می‌تواند از سوی خود معلم با ملاحظه و بررسی فیلم تدریس خود، یا از سوی همتایان یا از سوی مدیر مدرسه و سرگروه آموزشی با حضور در کلاس تدریس معلم انجام گیرد.

۱-۲ خودراهبری یا خودارزیابی معلم:

خودراهبری توسعه‌دهنده دانش حرفه‌ای معلم با اتکا بر خواست و علاقه اوست که نتایج پایداری‌تری در ارتقای عملکرد او خواهد داشت. توصیه می‌شود پیش از تصمیم برای استفاده فرم نظارت، معلم مؤلفه‌های فرم نظارت را به‌طور دقیق مطالعه نماید و مؤلفه یا مؤلفه‌های خاصی را از فرم نظارت مد نظر قرار دهد. تدریس خود را ضبط و پس از مشاهده، خود را ارزیابی و نقاط قوت را تقویت و نقاط قابل بهبود را یادداشت نماید. این کار تا رسیدن به نتیجه مطلوب ادامه می‌دهد.

۲-۲ نظارت همتا:

در این نوع نظارت دبیران یک رشته درسی در هر مدرسه، کارگروه درسی مورد نظر را تشکیل داده و پس از مطالعه و تعیین مؤلفه‌های خاصی از فرم نظارت و موضوع خاصی از درس مورد نظر با توافق گروهی، کلاس درس و تدریس یکدیگر را مشاهده می‌کنند. پس از مشاهده تدریس هر همکار در کلاس مجازی مورد نظر،

دبیران به صورت فردی بازخوردی محرمانه از نقاط قوت و نیز نقاط قابل بهبود تدریس به دبیر میزبان ارسال می‌نمایند. بدیهی است در صورت توافق تمامی اعضای کارگروه و رضایت معلم میزبان، بررسی‌های کلی می‌تواند به صورت جمعی نیز انجام پذیرد. در ادامه برنامه‌ریزی برای بازدیدهای متقابل بعدی صورت می‌پذیرد. بازدید-های متقابل می‌توانند تا رسیدن به توافق جمعی در مورد مکفی بودن نظارت‌های همتا و رفع مسأله احتمالی ادامه یابد.

۲-۳ نظارت بالینی بر تدریس (مجازی):

نظارت در این شیوه از سوی ناظران آموزشی انجام می‌گیرد. ناظران آموزشی در این نوع از نظارت، مدیران مدارس و سرگروه‌های آموزشی هستند.

شرایط لازم برای ناظران، جهت نظارت بر کلاس‌های درس (مجازی):

۱-۳- مطالعه دقیق شیوه‌نامه و فرم نظارت

۲-۳- مطالعات درحوزه توسعه حرفه‌ای معلمان و نظارت و ارزیابی کلاس درس

۳-۳- شرکت در کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی با موضوع نظارت و راهنمایی آموزشی

الف- مدیران مدارس

مدیران مدارس، فرم نظارت و راهنمایی آموزشی و مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های آن را در جلسه شورای مدرسه برای دبیران، تبیین و فرم نظارت را در اختیار دبیران قرار می‌دهد. سپس با اطلاع و هماهنگی هر یک از دبیران، در کلاس درس حضور پیدا می‌کند و نظارت بر تدریس حضوری یا مجازی را انجام می‌دهد. در حال حاضر این امکان، در بستر «شاد» برای مدیران که در تمام کلاس‌های معلمان مدرسه عضو هستند و حضور دارند، مهیا و قابل دسترس‌تر است. پس از تدریس، مدیر مدرسه حاصل مشاهده خود را با توجه به مؤلفه‌ها و گویه‌های انتخاب شده، به صورت فردی با معلم در میان می‌گذارد. فرایند مشاهده می‌تواند محدود به یک چرخه یا چرخه‌های متوالی بر اساس توافق طرفین تا رفع مسأله احتمالی باشد. در طی فرایند نظارت از سوی مدیر مدرسه، در صورت نیاز می‌تواند زمینه ارتباط دبیران با گروه‌های آموزشی را فراهم نماید.

ب- سرگروه‌های آموزشی

سرگروه‌های آموزشی در صورت برنامه‌ریزی مسئولان استان و مناطق و مدیران مدارس، برای حضور سرگروه‌های آموزشی در کلاس‌های مجازی بستر «شاد»، می‌توانند مراحل کامل نظارت بالینی (پیش از مشاهده، مشاهده و پس از مشاهده) را مطابق با فرم نظارت انجام دهند. هماهنگی و توافق سرگروه آموزشی با معلم، پیش از حضور در کلاس درس (مجازی) بسیار مورد تأکید است. سرگروه آموزشی پس از مشاهده تدریس، اگر مسأله یا نکات قابل بهبودی در شیوه تدریس تشخیص دهد، ضرورت دارد؛ به صورت فردی و محرمانه با خود معلم مطرح کند و راهنمایی آموزشی ذیل را بر اساس نوع مسأله انجام دهد:

الف- برگزاری کارگاه‌های آموزشی بر اساس مسأله یا نیاز حرفه‌ای معلم (دانش‌های تخصصی، تربیتی و فناورانه)

ب- معرفی منابع آموزشی و تخصصی (فیلم تدریس، جزوه، نمونه سوال و...)

پ- برنامه‌ریزی برای بازدید یا بازدیدهای مجدد تا رفع مسأله

آغاز فرایند نظارت و راهنمایی آموزشی
در کلاس مجازی بر اساس فرم نظارت

وزارت آموزش عالی و تحقیقات علمی و فناوری
موسسه عالی تخصصی زبان

به نام خدا

فرم نظارت و راهنمایی آموزشی

(ویژه مدیران مدارس دوره دوم متوسطه نظری و گروه‌های آموزشی)

سال تحصیلی ۱۴۰۰-۹۹

مشاهده کلاس درس مجازی حضوری

*این فرم به همراه یک راهنما و اطلاع‌نگاشت پیوستی ارسال شده است که مطالعه آن پیش از استفاده از این فرم، ضروری است.

نام دبیر: ناظر: استان: منطقه / ناحیه: دبیرستان:

تاریخ	روش: مجازی / حضوری	مرحله
		۱- پیش از مشاهده تدریس
		۲- مشاهده تدریس
		۳- پس از مشاهده تدریس

۱- پیش از مشاهده تدریس :

**اقدام به هماهنگی با دبیر، پیش از ورود به کلاس مجازی/حضوری: الف: گفتگوی تلفنی ب- ارتباط در فضای مجازی

***طرح موضوع گفتگو: بررسی مؤلفه‌های مشاهده کلاس درس و توافق برای انتخاب گویه‌ها با توجه به ویژگی‌های محتوایی هر درس، شرایط مدرسه، کلاس درس، دانش‌آموزان و روش مشاهده ناظر .

دانش موضوعی

دانش موضوعی-تربیتی

دانش عمومی-تربیتی

دانش فناورانه تربیتی محتوا

۲- مشاهده تدریس :

الف- دیدار از کلاس درس حضوری / مجازی : بستر شاد سایر

ب- شیوه برگزاری کلاس مجازی :

برخط صوتی - تصویری - نوشتاری برخط نوشتاری- صوتی برخط صوتی برخط نوشتاری

مؤلفه‌های مشاهده کلاس درس حضوری/مجازی

***ابتدا گویه‌های انتخاب شده جهت بررسی، در مربع کناری هریک، مشخص شوند.

مشاهده شده	قابل ارتقا	مطلوب	گویه	زیر مولفه	مولفه
			☐ رعایت پیش نیازها در تدریس	دانش روابط پیش نیاز	دانش موضوعی
			☐ تسلط بر موضوع تدریس	دانش محتوا	
			☐ به کارگیری راهبردهای تدریس فعال به فراخور موضوع درس (مانند کار گروهی، بازی واری، تدریس معکوس و غیره)	دانش راهبردهای تدریس	دانش موضوعی - تربیتی
			☐ تهیه و تکمیل محتوای آموزشی برای غنی سازی تدریس	دانش برنامه ریزی درسی	
			☐ انعطاف پذیری تدریس در راستای فهم یا عدم فهم دانش آموزان	دانش مربوط به دانش آموزان	
			☐ داشتن طرح درس منسجم مطابق با زمان کلاس مجازی / حضوری	دانش طراحی آموزشی	
			☐ استفاده از مثال‌های مناسب سطح دانش آموزان به منظور تفهیم بهتر مطالب درسی		
			☐ ساده سازی مفاهیم پیچیده درس (استفاده از اینفوگرافی، نقشه مفهومی، نقشه ذهنی و...)		
			☐ رعایت بودجه بندی پیشنهادی (مطابق با برنامه آموزشی مجازی / حضوری در وضعیت‌های سفید/قرمز/زرد)		

		☐ توجه به حضور و غیاب دانش آموزان و شیوه های کنترل و مدیریت حضور آنان تا پایان کلاس (مجازی/حضور)	دانش مدیریت کلاس و انگیزش	دانش عمومی - تربیتی
		☐ مدیریت زمان تدریس و بهره مندی حداکثری از زمان برای ارائه مطالب (در کلاس مجازی؛ ۳۵ دقیقه)		
		☐ ترغیب دانش آموزان برای مشارکت در فرآیند آموزش در کلاس مجازی		
		☐ کنترل و آمادگی برای اتفاقات و رفتارهای پیش بینی نشده و یا مخرب در حین تدریس (در فضای مجازی)	دانش سنجش	
		☐ توجه به سنجش آغازین، تکوینی و تراکمی		
		☐ همسو بودن اهداف یادگیری با ارزشیابی های تکوینی و تراکمی ☐ ارائه بازخورد مناسب به پرسش‌ها، پیشنهادها، انجام تکالیف و تصحیح خطاهای دانش آموزان (در کلاس مجازی ترجیحاً در انتها یا پس از پایان ۳۵ دقیقه تدریس)		
		☐ به کارگیری سطوح مختلف حیطه های یادگیری هنگام طرح سوالات (دانستن، فهمیدن، به کار بستن، تجزیه و تحلیل...)	دانش روش تدریس	
		☐ مرور درس قبلی پیش از شروع تدریس و ایجاد پیوند و رابطه با درس جدید در ذهن دانش آموز (با توجه به زمان کلاس مجازی/حضور)		
		☐ بیان اهداف و انتظارات یادگیری در ابتدای تدریس درس جدید		
		☐ استفاده از روش‌های نوین تدریس (مشارکتی، کاوشگری، حل مسأله، فعالیت محور، همیار محور...)	دانش آموزش تفاوت‌گرا	
		☐ جمع بندی و خلاصه درس		
		☐ ارائه تکالیف درس جدید در پایان آموزش		
		☐ توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان	دانش آموزش تفاوت‌گرا	
		☐ استفاده از محتوای آموزشی و وسایل کمک آموزشی مناسب با سطح کلاس (فیلم، پاورپوینت و...)		
		☐ استفاده از امکانات برنامه شاد (ربات نظرسنجی، ربات تکالیف، آزمون‌سازی و...)		
		☐ به کارگیری مهارت های کلامی مناسب در فایل‌های صوتی و تصویری	دانش فناوریانه تربیتی محتوا	
		☐ رعایت سقف زمانی استاندارد برای تدریس کلاس مجازی (۳۵ دقیقه)		
		☐ توانایی و تسلط فناورانه معلم در تدریس و هدایت دانش آموزان		
		☐ جذابیت و وضوح فایل های نوشتاری و دیداری از لحاظ رنگ، فونت و اندازه		

۳- پس از مشاهده (توصیف و بسط گویه‌های بررسی شده)

توصیف نکات برجسته فرایند تدریس:

تبیین نکات قابل بهبود:

ارائه پیشنهاد برای گویه‌های مشاهده نشده:

تهیه شده در دبیرخانه کشوری توسعه شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان مستقر در استان زنجان

منابع:

۱- نیکنامی، مصطفی (۱۳۹۰). نظارت و راهنمایی آموزشی. تهران: سمت.

۲- عبدالهی، بیژن (۱۳۹۵). نظارت آموزشی کلاس درس محور (نظارت بالینی). تهران: مرآت.

۳. مدل طراحی شده در دبیرخانه توسعه شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان مستقر در استان زنجان (۱۳۹۸).

4 . O'Leary, M. (2020). Classroom observation: A guide to the effective observation of teaching and learning. Routledge.